

coniugalis est per se, quantum fieri potest, *aequalis*, id quod vel ex eo elucet, quod proprium fundamentum coniugii est amicitia. Attamen:

474. PARS II. *Potestatis primatus apud virum residet.*

Prob. 1. Nulla societas sine auctoritate consistere potest. Id ergo etiam de societate coniugali valet. Ergo aut vir aut uxor primatum potestatis habeat oportet. Porro hic primatus illi tribuendus est, qui inter coniuges a natura ipsa melioribus generatim ad hoc officium dotibus instructus est. Atqui hic est vir. Vir enim minus est alieni auxilii indigens quam mulier eandemque prudentia, fortitudine, robore, constantia generatim superat, aptior quoque est ad familiam contra extraneos protegendam eiusque negotia gerenda. Consentit huic conclusioni fere perpetuus omnium populorum usus. Dixi in maiore *generatim*. Quia in diiudicanda institutione naturali non attendendum est ad id, quod per accidens, sed ad id, quod per se et generatim eventit.

Prob. 2. Regimen familiae eius fundatori attribuendum est. Hic autem est paterfamilias, ad quem per se spectat sibi eligere uxorem.

475. *Schol. 1.* Mulier tamen non est ancilla, sed *socia viri* eique intime et perpetuo iuncta tamquam altera pars sui. Ideo viri auctoritas benevolentia temperanda est, ita ut, quantum fieri potest, omnia communi consilio peragantur et interior domus administratio generatim uxori relinquatur.

476. *Schol. 2.* Patria potestas *illimitata non est*, sed tantum patet, quantum eius finis, nimirum infantium educatio et ordo domesticus, postulat; quae ad hunc finem non pertinent, et a fortiore quae eidem opponuntur, paternam potestatem transgrediuntur. Ex quo patet parentibus licere quidem filios, etiam adhibita virga, punire, non tamen mutilare aut capite plectere (*S. Thom. 2, 2, q. 65, a. 2 ad 2*). Haec enim neque ad educationem conferunt neque ad ordinem domesticum necessaria sunt, cum in casu necessitatis vel filium protervum e domo expellere vel auctoritatem publicam in

auxilium vocare possint. — Patria potestas paulatim *decrescit*, cessante scl. fine, ad quem ordinatur. Distingui solent tria tempora circa potestatem paternam: 1. tempus *imperfecti iudicii*, quo infantes se ipsi regere et sibi necessaria providere non valent, et hoc tempore filii quoad omnes actus patri subsunt; 2. tempus *perfecti iudicii*, quo filii iam adulti se ipsi regere valent, sed adhuc in domo paterna manent. Hoc tempore subsunt patri in omnibus, quae respiciunt ordinem domesticum; 3. tempus *emancipationis*, postquam filii domum paternam reliquerunt. Hoc tempore cessat auctoritas paterna, manent tamen officia amoris, reverentiae, gratitudinis.

CAPUT III.

DE SOCIETATE CIVILI.

477. Familia suapte natura se evolvit in societatem civilem, quae est altera societas naturalis ideoque secundo loco tractanda. Et quoniam «perfecta ratio uniuscuiusque rei colligitur ex omnibus causis eius» (*S. Thom. I, 2, q. 55, a. 4*), considerabimus omnes causas civitatis, et quidem 1. efficientem; 2. finalem; 3. materialem; 4. formalem.

ARTICULUS I.

DE SOCIETATIS CIVILIS CAUSA EFFICIENTI
SEU DE EIUS ORIGINE.

§ I. EIUS NATURALIS ORIGO DEMONSTRATUR.

478. *Societas civilis*, quae paulatim e plurium familiarum unione oritur et, ut in organismis fit, a parvis initiis se ad maiorem usque perfectionem evolvit, secundum obviam notionem describi solet: *coetus perfectus plurimarum familiarum iuris fruendi et communis boni gratia sociatus*. Breviter etiam ex mente *Aristotelis* (*Polit. I, 3, c. 6*) definiri potest: *societas naturalis et perfecta*.

THESIS LXXIV.

479. Societas civilis in sua specie considerata communem hominum socialem naturam necessario consequitur.

(*Arist.*, Polit. I. 1, c. 1. *S. Thom.*, C. gent. I. 3, c. 85; S. th. I, q. 96, a. 4. *Suarez*, De leg. III, 1, n. 3.)

St. Q. 1. Hoc loco errorem eorum refutamus, qui ad evertendum facilius ordinem socialem vigentem commentum sunt aliquem statum primitivum non socialem, ex quo homines non naturali necessitate, sed *pacto libero in societatem* transierint. Praecipui propugnatores huius doctrinae vulgo censentur *Hobbes* et *Rousseau*; eo tamen inter se differunt, quod *Hobbes* († 1679) finxit statum aliquem primitivum *antisocialem*, in quo omnia omnium erant communia, quilibet habebat ius faciendi quidquid volebat, et hinc propter cupiditates oriebatur bellum omnium contra omnes. Ex hoc statu homines impellente metu mutua conventionione pacis in societatem transierunt et se alicui voluntati communi (superioris) subiecerunt. Secundum *Rousseau* († 1778) homines ab initio *extra* omnem societatem, saltem civilem, in statu aliquo silvestri simplices et felices nullis obstricti legibus vivebant. Ex hoc statu paulatim liberis conventionibus in statum socialem transierunt, dividendo inter se rerum proprietatem et nexus sociales ineundo. Cum tamen omnes sint naturali iure prorsus aequales et liberi, nulla societas potest esse legitima, in qua haec libertas et aequalitas originaria tollitur. Recentiores quoque materialistae (*Darwinistae*) homines paulatim e statu beluino ad condicionem humanam se evoluisse fingunt. Non tamen asserunt libere homines societatem fundasse, quia generatim libertatem voluntatis negant.

2. Loquimur de societate civili generatim et in sua specie considerata; neque enim negamus singulas civitates tum quoad existentiam tum quoad formam contingentes esse.

480. Prob. 1. Ex facto historico. Institutum, quod semper et ubique cum genere humano conexum apparet, quodque non solum nullis vicissitudinibus et procellis deleri potuit, sed eo magis se evolvit, quo perfectior est natura humana,

in natura humana fundatur ex eaque necessario procedit. *Atqui* semper et ubique homines in aliqua societate politica saltem incohativa vixisse et vivere videmus, et quidem eo perfectiore, quo minus gens aliqua a dignitate naturae humanae deficit. *Ergo* . . .

Prob. 2. Ex propagatione familiarum. Familiam generatim necessario ex natura oriri supra (n. 435 sqq) probatum est. *Atqui* ex familia morali necessitate oritur complexus familiarum ad commune bonum sub aliqua auctoritate suprema unitarum. *Ergo* ex familia necessario oritur societas civilis.

Prob. min. Amor et exigentia generatim — saltem quamdiu civitas nondum existit — filios et nepotes inducet, ut iuxta domum paternam proprias familias quasi eiusdem colonias fundent. Inde paulatim orietur communitas sub suprema aliqua auctoritate congregata. Quare familia vocari potest «seminarium reipublicae» (*Cic.*, De off. I. 1, c. 17).

481. Prob. 3. Ex indigentia naturae humanae. Spectata inclinatione et indigentia naturae humanae, 1. generatim necessario multae familiae stabiliter in eodem loco congregantur ad bonum commune prosequendum; 2. eadem necessitate in hac multitudine unita familiarum oritur auctoritas suprema. *Atqui* cum his duobus elementis habetur societas civilis. *Ergo* haec generatim necessario ex inclinatione et indigentia naturae humanae oritur.

Prob. mai. ad 1. *Necessario multae familiae congregantur.*

a) Id patet iam ex mutuo *amore*, quo homines se prosequuntur. Sicut enim generatim simile simili gaudet, ita etiam homines societate hominum delectantur. Inde necessario enascuntur variae relationes eosdem mutuo stabiliter coniungentes. Idem demonstrat *facultas loquendi*, quae naturalem hominis ad societatem destinationem manifestat. Natura enim nihil frustra operatur.

b) Homines generatim indigent *protectione* contra varia pericula sive ex parte elementorum sive ex malitia hominum, praesertim extraneorum, imminetia. Nam contra haec varia et fere continua pericula stabilis protectio necessaria est,

quam neque unum individuum neque aliqua particularis familia impertire potest, cumque haec pericula sint plerumque omnibus in eadem regione habitantibus communia, fieri non potest, quin diversae familiae in unum coetum maiorem coalescant.

c) Homines variis subsidiis spiritualibus et corporalibus ad vitam convenienter sustentandam indigent, quae a singulis familiis omnia procurari non possunt. Una enim familia non potest apte exercere omnia ministeria et omnes artes ad vitam homine dignam sustentandam, multoque minus sufficit ad varias cognitiones necessarias acquirendas. Hinc ipsa necessitate impellente diversae familiae ad se mutuo iuvandas inducuntur. (Cf. *S. Thom.*, In I Ethic. l. I.)

d) Homines non solum debent vitam quomodocumque conservare, sed ipsa natura sunt indefinite perfectibiles et ex Dei voluntate ad maiorem perfectionem acquirendam generatim destinati. Huius autem perfectionis acquisitio impossibilis foret, nisi etiam maiora et meliora eiusdem subsidia praesto essent. Atqui ad haec subsidia comparanda una familia non sufficit, sed requiritur varia et stabilis plurimorum cooperatio, quae haberi nequit nisi in multitudine familiarum stabiliter congregata.

482. *Prob. mai. ad 2. Necessario in hac multitudine oritur auctoritas.*

Nam a) nullum corpus conservari potest sine aliquo principio, ad quod pertinet intendere et procurare bonum commune totius corporis; id ergo a fortiore de corpore societatis valet. Singula enim membra suis commodis student, quae saepe bono communi sunt contraria; praeterea multa sunt necessaria pro communi bono, quae ad singulos vel omnino non vel non nisi valde remote pertinent et ideo neglegerentur, nisi aliquis adesset, qui eadem ex officio procuraret.

b) Efficax et ordinata consecutio finis communis per multitudinem impossibilis est sine unitate in usu mediorum ad hunc finem. Haec autem unitas necessario postulat aliquam auctoritatem concretam, quae omnibus praescribere possit,

quomodo ad finem communem cooperari debeant. Etenim a) etiam supposita unitate finis et voluntate eum attingendi maxima adesse potest diversitas *iudiciorum* de eo, quid ad illum finem expediat vel necessarium sit. Ergo adsit oportet aliquis, qui possit pro omnibus normas agendi obligantes statuere. Dein β) in magna hominum multitudine semper sunt multi, qui ea, quae ad commune bonum necessaria cognoscuntur, neglegunt, qui bonum privatum bono communi praeferrunt, immo qui alios quiete et secure vivere et suis iuribus frui non sinunt, nisi per aliquam auctoritatem poenis coercantur et in officio contineantur. Dixi: per *auctoritatem* aliquam. Si enim quilibet posset quemlibet propter defectus reprehendere et punire, de pace et ordine actum esset. Denique saepe oriuntur lites circa iura, quae pacem publicam continuo perturbarent, nisi adesset aliqua auctoritas, quae has lites definitive, i. e. cum obligatione se submittendi, dirimere posset.

c) Etiam *factum*, quod ubique et semper in societatibus humanis aliquam auctoritatem invenimus, sufficienter necessitatem talis auctoritatis demonstrat.

483. *Coroll. 1.* Ergo falsa est theoria quaecumque, quae statum aliquem hominis naturalem antisocialem vel extrasocialem fingit, aut societatem civilem generatim e libero hominum consensu seu pacto, sive explicito sive implicito, derivat. Nam «insitum homini natura est, ut in civili societate vivat» (*Leo XIII*, encycl. «Immortale Dei»), ideoque recte a *S. Thoma* (C. gent. l. 3, c. 85; De regim. princip. l. 1, c. 1) et *Aristotele* (Polit. l. 1, c. 1) homo vocatus est animal naturaliter politicum (*ζῷον φύσει πολιτικόν*), i. e. animal natura sua ad communitatem civilem ordinatum.

Coroll. 2. Ergo reicienda est theoria *anarchistarum*, qui omnem auctoritatem publicam respuunt et societatem solis pactis privatis sufficienter ordinari posse putant (n. 327).

Coroll. 3. Ergo societas civilis, utpote opus *non artis sed naturae*, non secus ac quodlibet aliud opus naturae veri nominis *naturam*, i. e. *nativam essentiam certo fini naturali correlatam*, habet.

484. *Schol. 1.* Etsi societas civilis generatim necessario ex natura hominum sociali oriatur, per hoc tamen non tollitur libertas hominum in omnibus illis actibus, quibus ad societatem paulatim constituendam conspirant. Homines enim in sua agendi ratione reguntur quibusdam *inclinationibus* (legibus *moralibus* improprie dictis, n. 150), quae generatim constantem et uniformem agendi modum efficiunt, *salva hominis libertate in singulis actibus*. Hinc non, quidquid *cum* libertate fit, eo ipso prorsus non necessarium dici potest.

Schol. 2. Licet societatem civilem generatim ex natura humana tamquam *a causa universali et remota* oriri probatum sit, quaeri tamen insuper potest, per quasnam causas in concreto *proxime* oriatur. Et quoniam civitas constat elemento *materiali*: multitudine familiarum simul collecta; tum elemento *formali*: vinculo iuridico hanc multitudinem in unum corpus morale coniungente, quaeri potest, 1. per quaenam facta proxime multitudo familiarum in unum congregetur, 2. per quaenam facta proxime in hac multitudine oriatur vinculum iuridicum, quo eadem fiat unum corpus morale. De hac posteriore quaestione agemus in paragraphis sequentibus.

Prior vero quaestio per se videtur potius esse *historica* quam philosophica. Nihilominus, supposita origine generis humani ab uno pari, a priore certum videtur factum *primigenium* fuisse *evolutionem organicam primae familiae* in familiam quam vocant patriarchalem, et dein in integram gentem in pago seu vicinitate simul habitantem. Hanc primam fuisse societatum civilium originem luculenter probare videtur tum historia primitiva multorum populorum, tum maxime historia sacra. Alia vero facta, quae multas familias congregare potuerunt, sunt diversarum familiarum vel tribuum libera conventio, maior unius patrisfamilias potestas, vel subiectio in bello, similia.

Obi. 1. «Si ad conservationem totius corporis, quam natura praecipit, abscissio partis est aliquando necessaria, dici nequit naturae legem esse, ut homo sit mutilus.» *Ergo* a pari, «si pax et securitas hominum sine statu et imperio civili (i. e. sine amputatione alicuius partis libertatis naturalis) conservari non potest,

non continuo is status tamquam finis naturae aut obiectum naturale censi debet» (*Zallinger*, Instit. iuris nat. n. 194).

Resp. Conc. antec. et nego cons. et paritatem. Mutilatio (amputatio) nequaquam per se a natura intenditur, sed potest solum per accidens esse necessaria et praecepta. Status vero civilis per se a natura intenditur, quia semper et ubique ad eius convenientem conservationem et evolutionem necessarius est. Hinc etiam non recte status libertatis absolutae concipitur tamquam status naturalis hominis; sed status naturalis est status socialis cum iis restrictionibus libertatis, quae ad vitam socialem requiruntur. *Ergo* falso hae restrictiones mutilatio vocantur.

Obi. 2. Natura hominem impellit ad utilitatem propriam quaerendam. *Atqui* huic tendentiae societas repugnat. *Ergo*...

Prob. min. Nam in societate bonum privatum bono communi postponendum est, et «tot onera civi incumbunt, ut robusta virtus saepe requiratur ad statum civilem rite referendum» (*Schwaan* S. J., *Ethica* 405).

Resp. Dist. mai.: Natura impellit ad utilitatem propriam quaerendam congruenter ad ipsam naturam ideoque generatim in societate, *conc.*, secus, *nego*. *Nego min. Ad prob. min. dist.:* Bonum privatum morale seu spirituale postponendum est bono communi, *nego*, bonum privatum temporale, *subdist.:* ita tamen, ut generatim inde maiora bona in singulos dimanent, *conc.*, secus, *nego*. Etsi multa onera sint ferenda, hauriuntur tamen plurima bona e societate, et extra societatem adhuc maiora onera essent toleranda vel potius homines perirent.

Obi. 3. Natura hominem non subiecit auctoritati civili. *Ergo* societas civilis non potest dici naturalis.

Resp. Dist. antec.: Non subiecit eum immediate, *conc.*, mediate, scilicet mediantibus inclinationibus, quae necessario ad societatem civilem deducunt, *nego*.

Obi. 4. Etiam morbi et peccata etc. generatim ex natura necessario proveniunt, neque tamen dici possunt naturalia.

Resp. Dist.: Non possunt dici naturalia, i. e. a natura vel naturae auctore intenta (saltem quoad peccata), *conc.*, non possunt dici naturalia, i. e. ex natura corrupta praeter intentionem auctoris naturae morali quadam necessitate sequentia, *nego*. Societas civilis intenditur a natura per se tamquam aliquid ad eius perfectionem generatim necessarium; morbi et alia mala, generatim saltem, solum permittuntur.

§ 2. DE ORIGINE AUCTORITATIS POLITICAE.

485. Ut aliqua multitudo familiarum in unum congregata verum corpus morale per se unum efficiat, requiritur *commune vinculum iuridicum*, quo omnia membra inter se uniantur et ad cooperandum ad bonum commune sub aliqua auctoritate obligentur (cf. 484, Schol. 2). Quaestio haec intime cohaeret cum quaestione de origine auctoritatis civilis. Antequam autem hanc quaestionem solvamus, prius origo divina auctoritatis nobis probanda est.

THESIS LXXV.

486. Suprema potestas politica secundum se immediate a Deo, auctore naturae, descendit.

(Suarez, Def. fidei I. 3, c. 2. Ferretti, Institutiones philos. mor. III, n. 159. Moralphil. II 459.)

St. Q. 1. Thesis statuitur contra Hobbes, Rousseau aliosque, qui liberam hominum conventionem ut proximam et adaequatam causam auctoritatis civilis considerant, vel saltem non aliam auctoritatis civilis originem admittunt quam alterius cuiuslibet potestatis humanae. Contra hos affirmamus auctoritatem civilem secundum se totam *immediate* a Deo tamquam causa *proxima* hominibus conferri, non per revelationem, sed per modum proprietatis consequentis ipsam naturam ideoque mediante dictamine rationis naturalis ostendentis talem potestatem ex voluntate Dei adesse debere (Suarez l. c. n. 2). Nondum quaeritur, in quonam subiecto haec potestas primitus resideat.

2. Nomine *auctoritatis civilis* intellegimus *ius societatem civilem ad finem suum dirigendi*, vel ius obligandi membra societatis civilis ad cooperandum in ordine ad bonum commune.

487. Prob. 1. «Homines (generatim) in societate civili vivere natura iubet, seu verius naturae auctor Deus», ergo id quoque iubet, sine quo societas civilis «nec exsistere nec cogitari potest» (Leo XIII, encycl. «Diuturnum illud»), scilicet adesse auctoritatem civilem. Qui enim vult rem aliquam, vult etiam ea, sine quibus illa exsistere non potest.

Prob. 2. Suprema potestas politica habet iura, quae singulorum civium facultatem excedunt nec conferri possunt nisi a Deo, v. g. ius gladii, ius belli, ius puniendi etc. Ergo est immediate a Deo.

Prob. 3. Homines ita necessario potestati politicae subiunguntur, ut non possint simul in unum collecti vivere et hanc subiectionem sub potestate politica impedire. Ergo potestas haec non ab hominibus instituitur, v. g. per pactum, sed immediate per legem naturalem seu Deum confertur. Neque possunt homines ipsam potestatem politicam minuere; habet enim semper ea iura omnia, quae ad finem societatis requiruntur. Possunt quidem eam inter varia subiecta dividere, sed in se manet semper eadem.

488. Coroll. Humanam societatem per impositionem obligationum in finem ordinare per se et primitus soli Deo tamquam mundi ordinatori convenit. Quapropter quicumque suprema potestate insignitus est, sub Deo in partem aliquam huius divini muneris vocatur. Est ergo proprie et essentialiter *minister non populi, sed Dei*, quamquam et populi minister dici possit, quatenus munus gerit a Deo in gratiam populi ordinatum. In hac ipsa publicae potestatis dignitate praecipue fundatur eius attributum «maiestatis» et «inviolabilitatis» intra iustos limites intellectum.

§ 3. DE CAUSA PROXIMA VINCULI IURIDICI SOCIETATIS CIVILIS.

489. Etsi iam constet societatem civilem generatim esse necessariam et auctoritatem civilem secundum se immediate a Deo descendere, adhuc quaerendum superest, per quamnam facta homines in unum corpus politicum coalescant, ex quo potestas haec politica resultet per Dei voluntatem. Deus enim dat auctoritatem non per revelationem, sed ut aliquid necessario conexum cum re, quam ipse instituit eo modo, ut v. g. posito contractu matrimoniali oritur in viro potestatis primatus in uxorem.

Circa propositam quaestionem variae sunt sententiae.

Examinabimus: 1. theoriam successivae aggregationis, 2. sententiam pacti socialis Pufendorffii, 3. sententiam pacti socialis

multorum veterum, denique 4. sententiam, quam vocare possumus historico-naturalem quamque ut probabiliorem defendemus.

Omittimus 1. sententiam *fatalismi historici*, qui totam fere causalitatem libertatis humanae in efformanda societate reicit hancque naturali quadam et ineluctabili necessitate oriri et se evolvere docet. Hinc etiam, quidquid existit, iure existere putat. Supponit haec theoria vel pantheismum vel evolutionismum materialistarum vel denique fatalismum quendam mahometanismo quam christianismo propiorem; quare speciali refutatione hoc loco non indiget.

Omittimus etiam 2. theoriam quorundam recentiorum, qui vinculum societatis civilis ex mera *consuetudine* derivant. Ita v. g. secundum *L. Gumplowicz* initio homines omni iure carebant. Paulatim tribus bellicosae et circumvagantes sibi per vim subiugabant alias tribus, quae iam habebant sedes fixas. Hic status subiectionis initio erat status facti, non iuris. Sed ea est vis consuetudinis in homines, ut, quae diu de facto existunt, paulatim ut legitima et iusta et necessaria agnoscantur, et hoc modo ille status subiectionis et quae ex eo sequebantur, v. g. proprietas uxorum et possessionum, indolem recti et iusti induebant. Non absimili modo originem civitatis explicare conatur *G. Fellingek*. Supponit haec theoria homines paulatim e statu beluino se evolvisse; supponit non dari ius naturale per ipsam legem naturalem omnibus hominibus promulgatum. Denique, si societas civilis in mera consuetudine fundaretur, cur non possent homines eam iterum abolere?

I. Theoria successivae aggregationis.

(Moralphil. II 469.)

490. Haec sententia societatem civilem nihil aliud esse ponit nisi coacervationem independentem variarum relationum et contractuum particularium, quae a privatis individuis ob privatos fines ineuntur. Hanc theoriam defendit inter alios *Alfr. Fouillée* (Revue des Deux Mondes XXXII [1890], 759).

Ab eadem vix differt theoria *C. L. de Haller* (Restauration der Staatswissenschaften I 445 sqq), quae ad haec summa

capita recocari potest: Homines ipsa natura duce variis inter se conectuntur relationibus et contractibus, in quibus generatim et universali lege potentiores, i. e. ingenio, virtute, divitiis etc. superiores, dominantur, reliqui famulantur. Iam si in his relationibus subiectionis et superioritatis ab infimis ad altiores ascendimus, devenimus tandem ad aliquem, qui aliis dominatur et nemini subicitur, et en habes principem. Princeps ergo est quilibet homo locuples nemini obnoxius, et societas civilis est mera coacervatio talium relationum privatarum, in quibus aliquis invenitur, a quo alii dependent, qui vero ipse superiorem non habet. Ex hac doctrina haec duo consecutaria deducit: a) potestatem supremam politicam consistere in sola *independentia*; b) societatem civilem *nullum habere finem* sibi proprium et a finibus variarum relationum privatarum, quibus constat, diversum.

THESIS LXXVI.

491. Theoria successivae aggregationis falsa est.

Prob. 1. Secundum hanc theoriam societas civilis non esset societas *per se una* et a reliquis societatibus diversa. Nullum enim esset vinculum commune, omnes in ordine ad eundem finem coniungens. *Atqui* id communi hominum sensui repugnat. *Ergo* . . .

Prob. 2. Haec sententia nullum admittit *ius publicum* a privato diversum, negat distinctionem inter iurisdictionem et dominium, superiorem et dominum. Princeps posset sua potestate in suum privatum commodum uti nullo habito respectu boni communis.

Prob. 3. Haec sententia non potest admittere ius gladii in principe et ius belli gerendi etc. Ad haec enim potestas privata non sufficit. Praeterea negare debet obligationem iustitiae legalis in singulis, iustitiae distributivae, quia nulla adsunt bona proprio sensu publica etc.

II. Sententia pacti socialis Pufendorffii.

(Moralphil. II 472.)

492. Secundum Pufendorffium (De iure nat. et gent. l. 7, c. 3, § 7) cives, qui concipiuntur aequales, 1. *pactum unionis*

ineunt, quo singuli cum omnibus reliquis in unum perpetuum coetum communis boni gratia coire statuunt, deinde 2. faciunt *decretum* de forma regiminis constituenda, ac tandem 3. *pactum subiectionis* ineunt cum illo vel illis, quibus suprema potestas confertur, et quo hi se obligant ad civitatem bene regendam et illi ad parendum in ordine ad bonum commune.

THESIS LXXVII.

493. Vinculum iuridicum, quo societas civilis constituitur, oriri nequit ex pacto ut causa proxima per se efficienti.

Prob. 1. Obligatio iuridica, qua societas civilis existit, omnes in aliquo territorio simul viventes perpetuo obstringit. *Atqui* talis obligatio universalis et constans ex pacto oriri nequit. *Ergo* obligatio illa iuridica non oritur ex pacto.

Prob. min. Pactum illud obligaret, vel 1. quia a maioribus semel pro semper initum est, vel 2. quia successive et continuo per tacitum consensum initur vel renovatur. *Atqui* neutrum dici potest.

Non *primum*; nam tale pactum posteros obligare non potuit. Possunt quidem interdum posterius aliquo praedecessorum pacto obligari; id tamen numquam evenit, nisi ubi aliqua communitas *iam constituta* tamquam persona moralis et perpetua cum alia communitate vel cum individua persona paciscitur. At vero illi primi civitatis fundatores ex hypothesis nondum erant in societatem coniuncti, sed «singuli cum singulis» contrahebant. Quodsi autem tamquam patres-familias id fecisse dicantur, poterant quidem membra familiae obligare, quamdiu in eadem manebant, non vero posteros ab ea iam separatos et independentes.

Non *alterum*; nam a) in hac suppositione, qui non consentiret illi pacto, non obligaretur cooperari in bonum commune, utut vivens in media societate; b) ille continuus et tacitus consensus ab omnibus et singulis civibus dari deberet; maior enim pars hominum independentium in minorem nullum ius habet nisi ex aliquo pacto vel lege antea communi consensu admissa. *Atqui* talem consensum ab omnibus poni non solum gratis asseritur, sed improbabile est. *Ergo* . . .

Prob. min. Cum singulis liberum sit, utrum velint consentire necne, merito supponitur multos non consentire (praesertim tempore perturbationum publicarum), non solum miseros et nefarios homines, sed etiam alios, qui sibi sufficere et ex independentia maiora bona sperare possunt (saltem respectu societatis, in qua de facto sunt).

494. Prob. 2. Si vinculum societatis ex pacto aliquo directe oreretur, deberet esse vinculum iustitiae commutativae. «Nomine obligationis, quae ponitur in definitione (contractus), intellegitur non quaecumque, sed obligatio ex iustitia commutativa» (*de Lugo*, De iust. et iure disp. 22, n. 2). *Atqui* hoc de facto non obtinet. Nam vinculum iuridicum, quod singulos ad bonum commune obligat, est vinculum iustitiae legalis, ut docent communiter auctores cum *S. Thoma* (2, 2, q. 58, a. 5).

III. Sententia multorum scholasticorum.

(*Schiffini*, Disp. philos. mor. n. 443 sqq. *Meyer*, Institut. iuris nat. II, n. 397 sqq. *Moralphil.* II 473.)

495. Etiam plurimi scholastici societatem civilem per pactum oriri docent, alio tamen modo ac Pufendorfius. Quoniam vero eorum opinio de origine societatis civilis intime cohaeret cum eorum opinione de determinatione originaria subiecti supremae potestatis, utramque simul considerabimus.

Potest veterum doctrina sic breviter exponi ex mente *Suarezii*: Ad societatem civilem non sufficit multitudo familiarum simul in eodem loco cohabitantium, sed requiritur insuper vinculum morale hanc multitudinem uniens. Tale autem vinculum non oritur nisi aliquo *pacto explicito* vel *implicito* (De opere sex dierum l. 5, c. 7, n. 3), quatenus scilicet familiae «speciali voluntate seu communi consensu in unum corpus politicum congregantur uno societatis vinculo, et ut se mutuo iuvent in ordine ad unum finem politicum, quomodo efficiunt unum corpus mysticum, quod moraliter dici potest per se unum» (De leg. l. 3, c. 2, n. 4).

Secundum hanc sententiam pactum non tam habere videtur rationem *causae* vinculi iuridici quam *conditionis sine qua non*, qua posita ipsa *lex naturalis* inducit obligationem. Haec obligatio dein se extendit ad *omnes omnino*, qui in